

ПЗГ

2463р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П.ДРАГОМАНОВА

ГЕРВАС Ольга Геннадіївна

УДК 372.833:372.870.12

**ПРОПЕДЕВТИКА ДИЗАЙН-ОСВІТИ УЧНІВ 5-9 КЛАСІВ
У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ**

13.00.02 - теорія і методика трудового навчання

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

НБ НПУ

100207748

Київ - 2006

2577

БІБЛІОТЕКА
НПУ імені М.П. Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Коберник Олександр Миколайович,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини, Інститут природничо-математичної
та технологічної освіти, директор.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Шевнюк Олена Леонідівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова, завідувач кафедри
образотворчого мистецтва

кандидат педагогічних наук, доцент
Тименко Володимир Петрович,
Інститут педагогіки АПН України, старший науковий
співробітник лабораторії трудової підготовки і
політехнічної творчості.

Провідна установа: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, кафедра теорії і методики трудового і професійного навчання, Міністерство освіти і науки України, м. Вінниця.

Захист відбудеться 5 грудня 2006 року о 14 год. 30 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.05 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, 01601, м.Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано „   ” листопада 2006 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.П.Гнеденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Культуровідповідність як основа організації сучасної освіти передбачає розвиток індивідуально-творчого, естетичного потенціалу особистості школяра. Естетична діяльність людини набуває особливої актуальності в епоху науково-технічного прогресу, високого рівня розвитку техніки і виробництва, які зумовлюють необхідність розв'язання проблеми широкої естетизації всього виробничого середовища, що не обмежується тільки зовнішнім виглядом, оздобленням окремих предметів, а проникає в зміст, внутрішню будову, конструкцію виробів та машин. Дизайн з його здатністю інтегрувати наукову, технічну і художню діяльність має надзвичайно великий виховний і розвивальний потенціал у справі формування творчої особистості.

У зв'язку з цим, ставиться завдання щодо впровадження основ дизайну в систему загальної освіти, що означає, крім засвоєння знань, ще й навчання самостійному мисленню, виховання потреби у постійному поповненні своїх знань і формування здатності до різних видів художньо-естетичної діяльності. Такі якості особистості, як самостійність, творчість, активність найповніше формуються у процесі дизайн-діяльності.

Актуальність пропонованого дослідження визначається й тим, що сучасний зміст освітньої галузі "Технологія", конкретизуючись до основної школи, виконує таку важливу функцію, як залучення учнів до проектної, конструкторсько-технологічної, художньо-конструкторської та дослідницької діяльності, які зумовлюють здобуття учнями відповідної системи знань, умінь і навичок з дизайну як невід'ємної частини процесу проектування.

Водночас, вивчення та аналіз змісту урочного, позаурочного і позашкільного навчання учнів основам дизайну дає підстави стверджувати, що у системі загальної освіти дизайн здебільшого сприймається як "естетика". Відомі нам навчальні програми з дизайну та художнього конструювання складаються за принципом переліку тематики, що стосується дизайну, але не пов'язані з системними положеннями, в основу яких закладено єдність і взаємозв'язок художніх, наукових, технічних, трудових знань, умінь і навичок. До теперішнього часу недостатньо навчально-методичної літератури з основ художнього конструювання та дизайну для школи. Вивчення основ дизайну варто здійснювати не тільки в позашкільній художній підготовці, а також у процесі трудового навчання, тому що без знань основ дизайну, художнього конструювання, ергономіки, створення учнем технічно якісних виробів не є можливим. Отже, для включення техніко-естетичних знань у процес навчання учнів необхідно розробити науково-обґрунтований зміст та методику вивчення основ дизайну на різних етапах системи освіти.

Сучасне навчання основам дизайну, як видно із суджень науковців-педагогів (І.С.Волошук, Л.В.Загайкевич, Г.Є.Левченко, В.П.Тименко), теоретиків та

методологів у галузі дизайну (Є.Н.Лазарев, Л.І.Новикова, А.Павловський, В.М.Плишевський, Ф.Погань, О.В.Чернишов, І.Штейн), можливе за умови обґрунтування теоретичної основи дизайн-освіти, зокрема, теорії і методики пропедевтичного навчання, формування художньо-конструкторських здібностей в учнів загальноосвітніх шкіл. Досягнення цієї мети дозволить підвищити ефективність реалізації освітньої галузі “Технологія”, нового змісту трудового навчання, сприятиме успішнішому впровадженню дизайн-освіти у позакласній гуртковій, студійній та клубній роботі.

Крім того, на необхідність удосконалення графічної, конструкторської, естетичної підготовки вказується у багатьох роботах учених у галузі естетики, психології, педагогіки, методики трудового навчання, зокрема, в дослідженнях Н.І.Анісімова, А.С.Брилінга, І.Г.Бровко, Я.В.Владимирова, П.І.Волкова, І.С.Воротнікова, В.О.Гервера, С.Г.Годіна, О.С.Дерябіна, Є.Т.Жукова, Ю.Ф.Котхенова, М.М.Макарова, М.С.Ніколаєва, І.А.Ройтмана, М.Г.Сальникова, М.О.Сівестоського, В.К.Сидоренка, В.П.Тименка, Д.О.Тхоржевського, О.Л.Шевнюк та інших. Незважаючи на значний доробок вищезазначених науковців, відсутні спеціальні дослідження з методики навчання учнів 5-9 класів основам дизайну на заняттях трудового навчання. Учителі трудового навчання, керівники гуртків відчують труднощі у визначенні змісту, форм і методів навчання учнів основної школи основам дизайну.

Слід також зауважити, що у суспільстві накопичилася низка суперечностей, насамперед, між необхідністю художньо-естетичного виховання підростаючого покоління та недостатньою увагою педагогів до успішного розв’язання зазначеної проблеми; потребою систематичної пропедевтичної підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів з основ дизайну та відсутністю науково обґрунтованого та експериментально перевіреного змісту; вимогами до організації навчально-виховного процесу та методикою викладання основ дизайну в процесі трудового навчання.

Отже, недостатня розробленість даної проблеми у теорії і практиці трудового навчання, її важливість для сучасної загальноосвітньої школи й зумовили вибір теми пропонованого дисертаційного дослідження: **“Пропедевтика дизайн-освіти учнів 5-9 класів у процесі трудового навчання”**.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини як складник проблеми “Модернізація змісту, форм і методів трудового навчання в загальноосвітній школі” та виконане в рамках держбюджетної теми “Наукові основи модернізації змісту і технології трудової підготовки учнів сільської загальноосвітньої школи” (державний реєстраційний номер 0102U7196) на замовлення Міністерства освіти і науки України. Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні вченої ради

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 11 від 24.05.05р.) та погоджено з бюро Ради з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 6 від 14. 06. 2005 року).

Об'єкт дослідження: процес трудового навчання учнів у загальноосвітній школі.

Предмет дослідження: зміст та методика вивчення пропедевтичного курсу з основ дизайну у 5-9 класах у процесі трудового навчання.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити зміст та методику пропедевтичної підготовки учнів 5-9 класів з основ дизайну в процесі трудового навчання.

Гіпотеза дослідження: ефективність навчання учнів 5-9 класів основам дизайну на заняттях з трудового навчання та в позаурочній діяльності буде результативною за умови розроблення змісту пропедевтичного курсу, який включав би базовий мінімум теоретичних знань та практичних умінь; відповідав би віковим особливостям підлітків; був визначений на основі всебічного аналізу програм з підготовки фахівців-дизайнерів; відповідав би сучасному рівню розвитку цієї галузі та методики, яка базується на індивідуалізації навчання та поєднанні різних форм організації проектно-технологічної діяльності учнів.

Реалізація поставленої мети та доведення гіпотези передбачає вирішення таких завдань:

1. Проаналізувати сучасний стан проблеми, зокрема наукові джерела з педагогіки, психології, мистецтвознавства, психофізіології, ергономіки.

2. Вивчити досвід вітчизняних та зарубіжних спеціалістів з навчання учнів основам дизайну.

3. Розробити зміст пропедевтичного курсу “Основи дизайну” для учнів 5-9 класів та експериментально його перевірити.

4. Обґрунтувати та експериментально перевірити методику вивчення пропедевтичного курсу з основ дизайну для учнів основної школи у процесі трудового навчання.

Методологічною та теоретичною основою дослідження стали основні філософські положення про об'єктивний та історичний підхід до аналізу педагогічного процесу, системний та діяльнісний підходи у навчанні, принципи поєднання теорії і практики, гуманізації й демократизації освіти; ідеї та установки, висвітлені у державних документах України з проблем освіти й трудової підготовки учнівської молоді (Закон України “Про загальну середню освіту”, Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI ст., Державний стандарт змісту освітньої галузі “Технологія”).

Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс **методів дослідження:**

теоретичні: вивчення чинних освітньо-нормативних документів, теоретичний

аналіз та синтез наукових положень філософської теорії пізнання, психолого-педагогічної, економічної, суспільно-політичної літератури з метою обґрунтування суті дизайн-освіти, основних методів її розвитку, логіко-історичний аналіз і систематизація навчально-програмної документації (навчальних програм, підручників, методичних посібників з трудового навчання) дало можливість визначити наукові підходи та теоретичні засади до вирішення проблеми вивчення курсу дизайну в основній школі,

емпіричні: вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду вчителів трудового навчання при викладанні варіативної частини трудового навчання “Основи дизайну”; педагогічні спостереження за ходом занять; анкетування, інтерв'ювання вчителів трудового навчання та учнів, колективні обговорення з метою вивчення стану реалізації проблеми пропедевтики дизайн-освіти в шкільній практиці.

Провідним на всіх етапах дослідження є метод педагогічного експерименту (констатувальний і формувальний), в якому безпосередньо брала участь дослідниця, наступний аналіз та узагальнення його результатів.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі загальноосвітніх шкіл № 8,10,11 м. Умані, будинків дитячої та юнацької творчості № 1, 2, м. Христинівка, Углуватської та Родниківської загальноосвітніх шкіл Черкаської області. На різних етапах дослідження в експериментальній роботі було задіяно 538 учнів міських і сільських шкіл, 28 вчителів трудового навчання.

Дослідження проводилося у три взаємопов'язаних етапи:

Перший етап (1997 – 2000 рр.) – аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури із зазначеної проблеми, розробка варіантної частини програми з трудового навчання “Основи дизайну”; відбір навчального матеріалу, засобів наочності та контролю для проведення занять і перевірки їх результативності.

Другий етап (2000 – 2004 рр.) – дослідно-експериментальна робота в загальноосвітній школі з метою уточнення змісту пропедевтичного курсу “Основи дизайну”; аналіз одержаних даних для вироблення остаточного її варіанту.

Третій етап (2004 – 2006 рр.) – зміст курсу та методика впроваджувалися у навчальний процес загальноосвітньої школи; розроблявся навчально-методичний комплекс для вчителів (посібник, методичні рекомендації, критерії оцінювання); здійснювалася статистична обробка, систематизація та узагальнення експериментальних даних, оформлялася робота.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає у тому, що вперше розроблено та науково обґрунтовано зміст та методик вивчення пропедевтичного курсу з основ дизайну для учнів 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів; визначено організаційно-методичні умови підвищення ефективності навчання учнів основної школи загальним закономірностям дизайну; уточнено наукове поняття “пропедевтика дизайн-освіти”, обґрунтовано його мету і

завдання; дістали подальшого узагальнення критерії оцінювання навчальних досягнень учнів основної школи з основ дизайну.

Практичне значення дослідження полягає у визначенні змісту дизайн-освіти учнів 5-9 класів в умовах 12-річного навчання; розробці та впровадженні програми з “Основи дизайну” в процесі трудового навчання, визначенні змісту гурткових, студійних та факультативних занять з основ дизайну, розробці методики навчання основам дизайну учнів основної школи, які можуть бути використані вчителями трудового навчання, керівниками гуртків, факультативів, клубів за інтересами і студій, а також в системі вузівської і післядипломної освіти педагогічних кадрів.

Вірогідність результатів дослідження забезпечується методологічною обґрунтованістю його вихідних положень; застосуванням методів, що є адекватними до об’єкта і предмета дослідження, його мети та завдань, а також експериментальною перевіркою програми і методики; кількісним і якісним аналізом набутих учнями знань і навичок на заняттях з основ дизайну; тривалою науково-експериментальною роботою і можливістю її впровадження в навчально-виховний процес; репрезентативністю вибірки і статистичної значущості отриманих даних; коректністю їх статистичної обробки.

Апробація та впровадження результатів дослідження здійснювалися шляхом повідомлення на міжнародних науково-практичних конференціях: “Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми” (Вінниця, 2002р.), “Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми” (Вінниця, 2004р.); всеукраїнських науково-практичних конференціях: “Педагогічна наука – сучасній школі” (Кременець, 1999 р.), “Сільська школа: проблеми, пошуки, перспективи” (Черкаси, 2000 р.), “Наукові засади розвитку університетської освіти в малих містах України” (Київ, Умань, 2003); регіональних науково-практичних конференціях: “Трудова підготовка в школі XXI століття: проблеми, пошуки, перспективи” (Умань, 2002), “Технологія – дизайн, деятельность, личность” (Росія, Кіров, 2004); на засіданнях кафедри художньої і технічної творчості Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, на семінарах і методичних об’єднаннях учителів трудового навчання загальноосвітніх шкіл Христинівського, Уманського районів, м.Умані, Христинівки Черкаської області, під час читання лекцій для вчителів трудового навчання на курсах підвищення кваліфікації в Черкаському обласному інституті післядипломної освіти педагогічних працівників та студентів педагогічних навчальних закладів.

Програма з основ дизайну розроблена відповідно до державних стандартів освітньої галузі “Технологія” і базового навчального плану середніх закладів освіти, входить до варіативної частини загальнодержавної програми “Трудове навчання” 5-9 клас, що впроваджується в загальноосвітніх школах з 2001 року.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в практику роботи вчителів трудового навчання загальноосвітніх шкіл №8, 10, 11 м.Умані (довідка №415/35 від 14.06.2006 р.), загальноосвітніх шкіл №1, 2 та будинку дитячої та юнацької творчості м.Христинівка, Углуватської загальноосвітньої школи Христинівського району (довідка №382/98 від 14.06.2006 р.), Родниківської загальноосвітньої школи Уманського району Черкаської області (довідка № 1174/017 від 14.06.2006 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено в 7 публікаціях, 6 з яких опубліковано у виданнях, затверджених ВАК України, 1 навчальна програма. Усі публікації є одноосібними.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (258 найменувань) та 6 додатків. Робота містить 5 діаграм, 13 таблиць та 10 рисунків. Загальний обсяг становить 235 сторінок комп'ютерного набору, з них основного тексту 175 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, сформульовано гіпотезу й основні завдання, розкрито наукову новизну та практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі **“Теорія і практика навчання учнів основам дизайну в загальноосвітніх навчальних закладах”** визначено теоретичні основи досліджуваної теми, проаналізовано вітчизняний та зарубіжний досвід дизайн-освіти, висвітлено проблему пропедевтики знань з дизайну в учнів 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів у процесі трудового навчання.

Аналіз спеціальної та науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження показав, що дизайн-діяльність розглядається науковцями-теоретиками як єдина техніко-естетична система з визначеними завданнями та функціями, головною метою якої є формування певної галузі соціально та економічно обґрунтованої матеріально-естетичної культури, а дизайнер розглядається як фахівець, що відповідає за функціональний та естетичний рівень предметів та компонентів, створюючи певне середовище.

Дизайн виконує ряд функцій, близьких до творчої діяльності, вони в цілому являють собою єдину систему, в яку входять конструктивна, гносеологічна, аксіологічна, виховна, евристична, соціальна, комунікативна і гедонічна функції. Усі вищевказані функції в їх системному взаємозв'язку сприяють реалізації провідного завдання дизайну – формування гармонійного предметного середовища, що найбільш повно задовольняє матеріальні і духовні потреби людини.

Аналіз рівня сучасної освіти, методів пізнання, різних поглядів та позицій

теоретиків і методологів дизайну (Н.Ароса, Б.Арчера, М.Блека, А.Л.Джура, В.Ф.Сидоренка, Е.Соттаса) дає підставу стверджувати, що основними аргументами на користь запровадження дизайну в освіту є те, що він має потужний виховний потенціал; сприяє розумовому розвитку через предметно-образні (іконічні) способи пізнання; створює сприятливі умови для самореалізації особистості школяра у художньо-естетичній діяльності.

Провідною метою і завданням дизайн-освіти учнів сучасної школи є формування гармонійно розвиненої особистості школяра, яка має такі складники: науковий світогляд; аналітико-синтетичне, абстрактне й творче мислення; уяву, фантазію, інтуїцію; розумові здібності і почуття у їхній єдності і гармонії; трудові та художньо-конструкторські знання, вміння і навички; культуру праці; естетичні смаки; організаторські здібності тощо.

Аналіз змісту сучасних програм з художньої, графічної, трудової підготовки учнів, показав, що існує розрив у системі “Дизайн-освіти” учнів між започаткованою технологією розвивального навчання “Дизайн-освіта”, запровадженою програмою предмету “Художня праця” для учнів 1-4 класів та розробленими програмами з дизайну для професійного навчання дизайну учнів 10-12 класів загальноосвітніх шкіл та закладів професійної освіти. Діючі програми з образотворчого мистецтва для учнів 5-7 класів, програми гуртків, факультативів тощо недостатньо забезпечують необхідну профорієнтаційну та загальнотрудову підготовку учнів основної школи у галузі дизайну.

На основі аналізу праць, присвячених досвіду викладання дизайну школярам (В.В.Вдовченко, А.М.Кондратьєва, В.П.Тименко, Т.М.Усиченко, М.І.Фішера, А.Л.Чубарьяна та ін.), було зроблено таке узагальнення: вивчення основ дизайну варто здійснювати не тільки в позашкільній художній підготовці, а також у процесі трудового навчання, тому що без знань основних вимог дизайну до виробів, що проєктуються та виготовляються, ергономіки, основ художнього конструювання, створення учнями технічно якісних виробів не є можливим; рівень розвитку системи навчання в загальноосвітній школі дозволяє широко впроваджувати елементи техніко-естетичних знань в інші навчальні програми.

Визначення потреби сучасного суспільства на професію дизайнера, яка є однієї з молодих, але завойовує усе більшу популярність, приведення змісту освіти у відповідність до вимог сучасної науки, техніки, культури, забезпечення неперервності техніко-естетичної та художньо-конструкторської діяльності школярів, дає нам можливість стверджувати, що для учнів 5-9 класів загальноосвітніх шкіл необхідно введення пропедевтичного курсу “Основи дизайну” у вигляді варіативної програми з трудового навчання.

Термін *пропедевтика* (його етимон “попередньо навчаю” – *proaideuo* – покладено в основу більшості сучасних дефініцій (С.У.Гончаренко, М.Д.Ярмаченко) конкретизовано нами згідно мети дослідження як “пропедевтика дизайн-освіти” з

таким визначенням: навчальний курс, у процесі вивчення якого в учнів формуються елементи знань з дизайну, що створюють основу для більш глибокого їх вивчення в старшій та професійній школі. Виходячи з цього визначення, зазначимо, що нами розглядається пропедевтика дизайн-освіти як навчальний курс “Основи дизайну”, що викладається в основній загальноосвітній школі, та процес формування відповідних знань, вмінь та навичок.

Аналіз праць, присвячених значенню пропедевтики у спеціальній підготовці дизайнерів (Т.М.Журавської, Е.П.Зенкевич, Л.В.Марц, Г.Б.Мінервіна, Д.І.Сильвестрова, О.І.Ковешніков та інших), показав, що зміст пропедевтичних курсів навчання студентів–дизайнерів, залежно від спеціалізації та типу навчальної установи, має такі напрями: загальноприйнятий теоретичний або теоретико-практичний пропедевтичний курс, в основу якого покладено закономірності композиції, засоби гармонізації та основи проектування; стайлінговий – гнучкий, зорієнтований на попит ринку, приватні індивідуальні замовлення, метою якого є підготовка стилістів високого класу, які здатні швидко реагувати на зміни стилів та моди; системний – сутність якого полягає у теоретичному розумінні об’єктивної єдності явищ, предметів, уявлень, внутрішніх та зовнішніх зв’язків у предметах, що проектуються.

Проаналізувавши різні підходи до структурування змісту програм, ми дійшли висновку, що за основу пропедевтичної навчальної програми варіативної частини трудового навчання “Основи дизайну” має бути покладено системний підхід розроблення змісту цього курсу, який забезпечує необхідну загальну художньо-конструкторську підготовку учнів загальноосвітньої школи в умовах застосування проектно-технологічного підходу, з урахуванням сучасного попиту суспільства на відповідні спеціалізації дизайну (дизайн одягу, дизайн інтер’єрів, дизайн побутових виробів, графічний дизайн тощо).

У другому розділі “Експериментальна апробація змісту та методики вивчення основ дизайну в 5-9 класах у процесі трудового навчання” визначено, обґрунтовано та впроваджено в практику роботи школи зміст пропедевтичного курсу “Основи дизайну”; розкрито методику організації педагогічного дослідження та здійснено аналіз його результатів.

У процесі вивчення психолого-педагогічної, спеціальної і методичної літератури визначені та обґрунтовані основні принципи побудови навчальної програми, а саме: принцип науковості, що враховує наукові, технічні і естетичні знання у їх взаємозалежності, взаємодоповнюваності; системність, що передбачає єдність і взаємозв’язок художніх, наукових, технічних, трудових знань, умінь і навичок, які закладено в основу навчання; гнучкість і динамічність, що проявляється у можливостях для їх трансформації залежно від конкретних соціально-культурних потреб навчання і виховання особистості; простота структури і наочності її вираження як один із факторів успішного засвоєння учнями навчального матеріалу;

принцип зв'язку теорії з практикою; принцип гуманізації; індивідуалізації та диференціації навчання; принцип співробітництва вчителя і учня – особистісно орієнтований підхід у трудовому навчанні.

На основі вищезазначеного було побудовано пропедевтичну навчальну програму для 5-9 класів, впровадження якої здійснювалося, починаючи з 2000 року. Змістове наповнення тем програми пропедевтичного курсу “Основи дизайну” багатоваріантне за напрямками діяльності і пропонує вчителю вибір. Кількість годин, відведених на вивчення окремих тем, орієнтовна і може змінюватися залежно від потреб учнів, школи, регіону. У програмі здійснено розподіл структури курсу за розділами на теми теоретичної і практичної частини; розподіл змісту теоретичних і практичних частин за годинами, окремо для кожного класу; складено два варіанти програми – для класів, які поділяються на групи дівчат і хлопців.

Змістом програми до кожної з тем передбачається виконання учнями відповідних методично обґрунтованих практичних, проектних та проектно-графічних завдань, виконаних у об'ємі або техніці графіки. У процесі виконання практичних робіт з дизайну, головними завданнями для учнів основної школи були: розробка оригінальних за дизайнерським задумом та виконанням об'єктів праці і проектів з урахуванням творчого вирішення композиційних, колористичних і технічних завдань; апеляції до традицій та творчого досвіду як вітчизняної, так і зарубіжної художньої культури; використання проектувальних, конструкторських, декорувальних та технологічних вмінь та навичок.

Апробація розробленого пропедевтичного курсу упродовж 2000-2006 навчальних років показала, що зміст програми забезпечує наступність між початковою, основною та старшою школою і є доступним для засвоєння знань і вмінь учнями 5-9 класів. Перевірка рівня засвоєння знань здійснювалася за допомогою контрольних робіт, які проводилися після вивчення кожної теми, а формування вмінь та навичок у галузі художнього конструювання визначалася рівнями якості виконання учнями практичних робіт.

Ступінь якості виконання практичних робіт та контрольні запитання діагностувалися (згідно з класифікацією, запропонованою В.П.Безпалько) за чотирма рівнями: *учнівський* (учень серед сукупності понять може розпізнавати окремі з них та представляти їх у готовому вигляді), *алгоритмічний* (учнем відтворюються засвоєнні знання і по аналогії застосовуються в типових ситуаціях), *евристичний* (учень легко застосовує знання у нових та складних ситуаціях, повністю виконує поставлені завдання), *творчий* (учень володіє сукупністю знань, отриманих під час вивчення розділу, самостійно їх поповнює, застосовує в нестандартних складних ситуаціях, розв'язує складні завдання). Найбільшу складність створювали завдання “високого – творчого” рівня, що вимагали перенесення знань у нові ситуації, з якими учні ще не зустрічалися на заняттях з трудового навчання. Більше ніж 50% учнів виконали практичні та контрольні роботи за “достатнім – евристичним” рівнем.

Методика реалізації навчальної програми пропедевтичного курсу „Основи дизайну” передбачала застосування таких форм організації художньо-естетичної діяльності: індивідуальна, парна, групова, колективна в умовах проведення занять з трудового навчання, факультативів, гуртків, студій, клубів тощо. Застосовувалися як традиційні методи навчання (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, метод проблемного викладу, дослідницький), так і активні та інтерактивні, а також сучасна технологія художньо-конструкторської підготовки учнів – метод проектів.

У процесі дослідження застосовувалися такі організаційні форми вивчення пропедевтичного курсу: шкільні культурно-масові заходи (КВН, диспути, Брейн-ринг); виставки (міські, регіональні, обласні, постійно діючі з кращими зразками учнівських робіт, традиційні до свят); зустрічі (з народними майстрами, художниками-прикладниками); екскурсії (фольклорно-мистецтвознавчі, в природу – “Екологічна стежка”, профорієнтаційні); практичні роботи з удосконалення матеріальної бази школи (оформлення шкільного кабінету з трудового навчання, оформлення стендів та плакатів для різних шкільних кабінетів).

Набуло широкого застосування наочних посібників, технічних засобів навчання, комп’ютерної техніки, різних літературних джерел та ін., що сприяло ефективному процесу засвоєння учнями теоретичних знань та формування у них практичних умінь і навичок.

За результатами нашого дослідження встановлено, що ефективність методики навчання учнів 5-9 класів основам дизайну забезпечується оптимальним поєднанням різних за характером методів, засобів та форм організації навчально-трудової діяльності.

На завершальному етапі експериментальної роботи було здійснено перевірку ефективності запропонованої методики пропедевтичного навчання учнів 5-9 класів основам дизайну на заняттях з трудового навчання. Для контролю знань та умінь школярів нами було розроблено рівні та критерії оцінювання навчальних досягнень учнів. Рівні навчальних досягнень учнів 5-9 класів було змодульовано, спираючись на підходи до оцінювання знань, умінь та навичок учнів у системі загальної середньої освіти (початковий, середній, достатній, високий). Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів – психологічний, функціональний, супутній, обрані на основі методики, запропонованої Н.В.Кузьміною. *Психологічний* – відображає новоутворення в знаннях учнів експериментальних (за експериментальною методикою) і контрольних (за традиційною методикою) класів, визначає мотивацію учня; *функціональний* – визначає наслідки застосування особистісно орієнтованої системи пропедевтичної підготовки учнів основної школи, а *супутній* – встановлює рівень сформованості практичних умінь та навичок проектно-технологічної та художньо-конструкторської діяльності учнів.

Психологічні критерії (формування системи знань з основ дизайну, зацікавленість вивченням основ дизайну) перевірялися за допомогою анкетування.

Якість засвоєння знань встановлювалася на основі порівняльного аналізу контрольних робіт, виконаних учнями експериментальних та контрольних класів після вивчення тем варіативної програми з трудового навчання “Основи дизайну”.

Під кінець вивчення курсу в експериментальних класах досить доказовим виявився перерозподіл між середнім і високим рівнями засвоєння знань на користь останніх. А це означає, що, незважаючи на те, що загальна підготовка учнів експериментальних та контрольних класів на початок експерименту була майже однаковою, проте, на кінець експерименту спостерігалось значне збільшення високого і достатнього рівня засвоєння знань в експериментальних класах. А середній і початковий рівні – значно зменшилися (рис. 1).

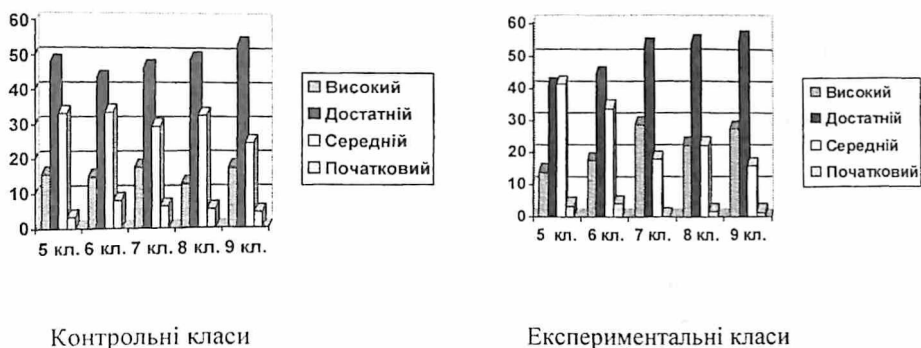

Рис. 1. Рівні засвоєння знань учнями 5-9 класів у % до загальної кількості учнів.

Анкетування показало, що при зміні мотивації учіння змінювалося і ставлення до необхідності вивчення курсу і, навпаки, якщо змінювалося ставлення, то змінювалася і мотивація. На початку навчання зацікавленість учнів контрольних та експериментальних класів була майже однаковою. По закінченні – спостерігалось посилення зацікавленого ставлення до вивчення основ дизайну: в експериментальних класах на 15,8%, а в контрольних класах – лише на 3,2%. Це дає нам підстави зробити висновок, що експериментальна методика ефективно впливає на формування позитивної мотивації вивчення основ дизайну.

Для виявлення безпосереднього впливу педагогічних прийомів активізації пізнавальної діяльності учнів за допомогою організації спілкування учнів між собою, учнів з вчителем, між групами, спрямованого на вирішення спільної проблеми (дискусії, рольові ігри, Брейн-ринг, “Мозковий штурм” тощо) у процесі пропедевтичного навчання основам дизайну нами було застосовано функціональні критерії (навички практичної діяльності у галузі дизайну, рівень пізнавальної

активності), які дали змогу встановити, як навчання за експериментальною методикою вплинуло на вміння учнів виконувати практичні завдання з дизайну. Результати контрольних робіт показали, що відповіді та практичні роботи, які були виконані учнями експериментальних 9-х класів відрізняються більш глибокими знаннями, якістю практичних робіт і засвідчують більш глибоке розуміння суті запропонованого завдання (таблиця 1).

Таблиця 1.

Результати виконання контрольної роботи учнями експериментальних (Експ.) та контрольних (Контр.) 9 класів у % до загальної кількості учнів

Рівні навчальних досягнень (відповіді учнів, якість практичних робіт)	№ Завдання					
	1		2		3	
	Контр.	Експ.	Контр.	Експ.	Контр.	Експ.
Високий	16,0	19,1	18,7	27,0	13,7	18,7
Достатній	30,0	33,1	38,9	43,7	33,5	49,8
Середній	42,1	39,4	34,4	24,3	29,4	24,5
Початковий	11,9	8,4	8,0	5,0	23,4	13,0

У ході виконання практичних робіт підраховувалася кількість звертань учнів до вчителя за допомогою, як в експериментальних, так і в контрольних класах, що вказувало на рівень пізнавальної самостійності учнів. Результати, отримані на даному етапі експерименту, свідчать про те, що в експериментальних класах рівень пізнавальної самостійності вищий, порівняно з контрольними класами, адже в експериментальних класах високий рівень показали 25,3% учнів, середній – 58,3%. У контрольних відповідно: високий рівень – 21,2%, середній – 50,6%. Крім того, зміст звертань до вчителя був різний. Учні експериментальних класів потребували підтвердження правильності виконання завдання, а учні контрольних – просили допомоги у знаходженні шляхів його вирішення.

Як показав аналіз науково-педагогічної літератури, *супутніми* критеріями ефективності розробленого нами змісту і методики можуть бути: сформованість художньо-конструкторських здібностей, рівень складності виконуваних завдань, розвиненість інтелектуальних умінь тощо. Основні показники сформованості художньо-конструкторських здібностей (використання різних графічних та пластичних засобів при виконанні творчих завдань, комплексне розв'язання технічних, економічних, екологічних та естетичних завдань у відповідності до вимог дизайну, врахування ергономічних аспектів у процесі проєктування виробів, творче використання кращих традицій вітчизняного і світового промислового мистецтва у практичній діяльності, правильна оцінка якості виробів різного призначення тощо) та рівень складності аналізувалися за результатами виконання учнями практичних проєктних і проєктно-графічних завдань.

У результаті тестування з'ясовано, що динаміка розвитку інтелектуальних умінь учнів експериментальних класів зросла (таблиця 2). Проте не було певних підстав стверджувати, що розвиток інтелектуальних умінь учнів експериментальних класів відбувся лише завдяки запропонованій нами методиці, оскільки зростання рівня інтелектуальних умінь можливе і в результаті вивчення інших предметів.

Таблиця 2.

Результати перевірки рівня сформованості інтелектуальних умінь в учнів експериментальних та контрольних класів у % до загальної кількості досліджуваних

Класи	Рівні навчальних досягнень, %			
	Високий	Достатній	Середній	Початковий
Експериментальні	24,2	46,8	25,8	3,2
Контрольні	15,7	41,1	37,5	5,6

Перевірка показала, що в результаті застосування експериментальної методики, яка містила виконання учнями творчих проектів та таких методів, як проблемність, проектування, фантазування, мозковий штурм та ін. при вивченні основ дизайну, рівні сформованості художньо-конструкторських здібностей, інтелектуальних умінь учнів експериментальної групи вищі, ніж контрольної.

Таким чином, проведене експериментальне дослідження ефективності змісту та методики пропедевтичного курсу “Основи дизайну” підтвердило нашу гіпотезу.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження правомірно стверджувати таке:

1. Науково-технічний прогрес спричинює швидкий розвиток промислового виробництва, яке витіснило ремісництво в сфері предметного середовища, відбулося відмирання вузьких спеціалізацій і з'явився новий вид універсальної діяльності – професія дизайнера. Дизайн є своєрідним методом проектування предметного середовища, він проектує не все середовище, а здебільшого його технічну частину. При цьому проектувальники-дизайнери здійснюють системний підхід у процесі проектування, конструювання та виготовлення виробів, з яких складається предметне середовище людини. Головним завданням дизайну є формування позитивних техніко-естетичних властивостей на відміну від виробничих, техніко-економічних властивостей, які визначає інженер.

Крім того, дизайн розглядається взагалі як елемент культури будь-якої освіченої людини, що є виявом важливої світової тенденції гуманізації освіти в цілому. Реалізація завдань дизайну відбувається через освітні галузі і, зокрема, галузь “Технологія”, у якій нині здійснюється перегляд змісту, визначається

послідовність і тривалість вивчення її складників за класами.

Незважаючи на те, що багато робіт учених присвячено розгляду питань із історії, теорії та методології дизайну, ще і досі відсутні спеціальні дослідження з методики навчання учнів 5-9 класів основам дизайну, зокрема, на заняттях з трудового навчання. Ця проблема ще залишається недостатньо розробленою у педагогічній теорії і практиці, що зумовлює необхідність пропедевтики дизайн-освіти учнів 5-9 класів і у процесі трудового навчання

Пропедевтичні дизайнерські знання та вміння, які містять елементи конструкторсько-технологічної, художньо-конструкторської, дослідницької і проєктувальної діяльності, спрямовані на формування в учнів початкового, але цілісного уявлення про удосконалення предметного середовища, яке повністю задовольняє усі матеріальні та духовні потреби людини.

2. Культурний розвиток суспільства відображає рівень його цивілізації, дизайн, який знаходиться на стику мистецтва та техніки, виконує ряд функцій, у яких виявляються соціально-культурні, споживчо-функціональні і комунікативно-естетичні цінності. Дизайн-продукт належить до тих феноменів, які безпосередньо та ефективно формують естетичні потреби та смак людини. При цьому дизайн стає своєрідним педагогічним інструментом виховання і розвитку творчих здібностей людини. На зламі техніки і природи дизайн стикається з біонікою, ергономікою і психофізіологією, які лежать в основі деяких наукових розділів дизайну.

У багатьох країнах склалася система дизайнерських служб – від інженерно-конструкторських підрозділів до самостійних художньо-конструкторських бюро, які інтегрують матеріально-технічну, технологічну і гуманітарну культуру, і забезпечують цілісність цивілізованої культури. Таким чином, дизайн, займаючи спектр перехідних форм від інженерної до художньої творчості, є принципово новою сферою діяльності, яка носить інтегральний синкретичний характер.

3. Зважаючи на те, що життєдіяльність як особистості, так і соціуму здійснюється в процесі освіти, то вона, як процес, зводиться перш за все до відтворення і трансляції нагромаджених у минулому знань, досвіду, культури. Аналіз критеріїв освіти, дизайнерських методів пізнання, різних поглядів і позицій теоретиків і практиків дизайну, дає підставу стверджувати, що дизайн-освіта формує специфічний тип мислення – конструктивний, який відрізняється від типу мислення, що ґрунтується на індуктивному та дедуктивному методах судження. Таким чином включення дизайну в систему загальної освіти створює нові передумови, для різних способів пізнання (“конкретного”, “формального”, “іконічного”, “символічного”) і сприяє розумовому розвитку, що само по собі є освітньою виховною цінністю.

4. У дослідженні доводиться, що провідною метою і завданням дизайн-освіти учнів сучасної основної школи є формування гармонійно розвиненої особистості школяра, яка має такі складники: науковий світогляд; аналітико-синтетичне, абстрактне й творче мислення; уяву, фантазію, інтуїцію; розумові здібності і

почуття у їхній єдності і гармонії; трудові та художньо-конструкторські знання, вміння і навички; культуру праці; естетичні смаки; організаторські здібності тощо.

Проте на сьогодні існує розрив між початковою, старшою і професійною ланками у системі “Дизайн-освіти”, який можливо ліквідувати шляхом введення для учнів основної школи пропедевтичного курсу варіативної програми з трудового навчання “Основи дизайну”.

5. Поняття “пропедевтика” (від грецького – προαίδειο – попередньо навчаю) уперше зустрічається у філософській літературі, і, відповідно, має філософське тлумачення. З плином часу термін розширює діапазон застосування і вживається не тільки у філософії, а й в інших наукових галузях, зокрема, педагогіці. Поняття “пропедевтика” – багатогранне, тому, з огляду на різні його дефініції ми конкретизували визначення поняття “пропедевтика дизайн-освіти” і розглядаємо його як навчальний курс, у процесі вивчення якого в учнів формуються елементи знань із основ дизайну, і створюють базу для більш глибокого їх вивчення в старшій та професійній школі.

6. На основі аналізу психолого-педагогічної, мистецтвознавчої та філософської літератури було виділено такі види дизайну, як інженерний, науковий, класичний, арт-дизайн, художнє проектування тощо. У сучасній професійній підготовці дизайнерів України та Європи покладено провідну ідею системності, яка є визначальною.

Сутність ідеї системності, полягає у забезпеченні необхідної художньо-конструкторської підготовки учнів загальноосвітньої школи в умовах застосування проектно-технологічного підходу з урахуванням сучасного попиту суспільства на відповідні спеціалізації дизайну. Зміст пропедевтичної дизайн-освіти учнів 5-9 класів має будуватися на основі принципів науковості; гнучкості і динамічності; простоти структури; зв'язку теорії з практикою; гуманізації; індивідуалізації та диференціації навчання; співробітництва вчителя і учня.

7. З огляду на вищезазначені ідеї, підходи, принципи було розроблено програму пропедевтичного курсу, яка відповідає віковим особливостям підлітків і включає базовий мінімум теоретичних знань і практичних умінь, які було визначено на основі всебічного аналізу програм з підготовки фахівців-дизайнерів. Варіативна частина програми з трудового навчання для учнів 5-9 класів “Основи дизайну” була затверджена Міністерством освіти та науки України і рекомендована для впровадження. Змістовне наповнення тем програми багатоваріантне за напрямками діяльності і пропонує вчителю вибір (варіативна частина програми з трудового навчання, курс за вибором, факультатив, гурток тощо). Кількість годин, відведених на вивчення окремих тем, орієнтовна і може змінюватися залежно від потреб учнів, школи, регіону. Відповідно до змісту програми, до кожної з тем, розроблений методично обґрунтований перелік практичних, проектних та проектно-графічних

завдань.

8. Експериментальним дослідженням доведено, що пропедевтична підготовка учнів з основ дизайну найефективніше відбувається завдяки методиці, яка ґрунтується на диференціації змісту, індивідуалізації навчання та поєднанні різних форм організації проектно-технологічної діяльності учнів: індивідуальної, парної, групової, колективної; застосуванням активних та інтерактивних методів навчання, проектної технології, в основу якої покладено такі методи, як фантазування, морфологічного аналізу, мозкової атаки, аналізу фокальних об'єктів, алгоритмів, створення ідеального об'єкту.

9. У процесі експерименту підтверджено, що застосування різноманітних позаурочних форм дизайнерської діяльності (конкурсів, фестивалів, виставок, екскурсій, практичних робіт, спрямованих на удосконалення матеріальної бази школи), наочних посібників, технічних засобів навчання, комп'ютерної техніки, різних літературних джерел та ін., сприяє ефективному процесу засвоєння учнями теоретичних знань та формування у них практичних умінь і навичок.

10. Вищевикладені теоретичні положення і експериментально перевірені в умовах тривалого шкільного навчального процесу. Результати педагогічного експерименту підтвердили ефективність розробленого нами змісту курсу з "Основы дизайну" та методики його вивчення. Завдяки їх впровадженню, якість знань учнів експериментальних класів виявилась вищою, ніж в контрольних, зріс рівень сформованості інтелектуальних умінь. Значно покращилася якість практичних художньо-конструкторських робіт, виконаних у об'ємі або техніці графіки. У процесі проектування учні менше робили змістових помилок, що свідчить про зростання самоконтролю, підвищився рівень їх самостійності і самооцінки. У ході експерименту з'ясувалося, що якісні зміни у вивченні основ дизайну позитивно вплинули на ставлення учнів до предмета "Трудове навчання". Це свідчить про правильність методологічних, теоретичних та методичних підходів до проблеми, яка вивчалася.

Виконана робота не вичерпує всіх аспектів проблеми формування в учнів загальноосвітньої школи знань та вмінь з основ дизайну. Подальшого розвитку потребує дослідження процесу неперервності дизайн-освіти школярів, застосування сучасних інформаційних технологій в процесі вивчення основ дизайну учнями загальноосвітніх шкіл.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Гервас О.Г. Деякі педагогічні аспекти дизайн-освіти учнів у зарубіжних країнах // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: "Педагогіка". – 2000. – №3. – С.74-77.

2. **Гервас О.Г.** Графічна підготовка учнів загальноосвітніх шкіл засобами дизайну // Мистецтво та освіта. – 2000.-№3. – С.17-18.
3. **Гервас О.Г.** Вивчення основ ергономіки на заняттях з трудового навчання // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. У 2-х част. – Ч. 1. – Київ – Вінниця: ДОВ Вінниця, 2002. – С.28-33.
4. **Гервас О.Г.** Аналіз стану навчання основ дизайну в загальноосвітній школі // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівця: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. У 2-х част. – Ч. 1. – (Випуск 5). – Київ – Вінниця: ДОВ Вінниця, 2004. – С.147-151.
5. **Гервас О.Г.** Дизайн як засіб удосконалення предметного середовища // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2005. – №1. – С.45-46.
6. **Гервас О.Г.** Зарубіжний досвід дизайн-освіти // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – К.: Міленіум, 2005. – Випуск 12. – С.175-181.
7. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Трудове навчання 5-9 класи / Упоряд.: В.М. Мадзігон, Г.Є. Шевченко, **О.Г. Гервас** та ін. – К.: Шкільний світ, 2001. – 187 с. (Автору належить програма варіативної частини “Основи дизайну”. – С. 149-152)

АНОТАЦІЯ

Гервас О.Г. ПРОПЕДЕВТИКА ДИЗАЙН-ОСВІТИ УЧНІВ 5-9 КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика трудового навчання.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2006.

Дисертаційне дослідження присвячене науковому обґрунтуванню змісту та розробці методики пропедевтичної підготовки учнів 5-9 класів з основ дизайну загальноосвітніх шкіл у процесі трудового навчання.

У дослідженні пропедевтика дизайн-освіти розглядається як навчальний курс варіативної частини програми з трудового навчання “Основи дизайну”. У роботі охарактеризовано вітчизняний і зарубіжний досвід дизайн-освіти та основні напрями формування пропедевтичних курсів з основ дизайну.

У дисертації доведено, що формування теоретичних знань та практичних умінь у галузі дизайну повинно здійснюватися за умови широкого використання засобів активізації навчально-трудої діяльності, а саме: методично обґрунтованих, з урахуванням вікових особливостей учнів, практичних, проектних і проектно-графічних завдань; використання наочності; технічних засобів навчання та

контролю якості виконання практичних робіт, комплексного застосування різних форм і методів навчання.

Усі положення теоретично обґрунтовані та експериментально перевірені, а їх результати підтвердили достатність та ефективність запропонованої методики викладання пропедевтичного курсу “Основи дизайну” в процесі трудового навчання

Ключові слова: основи дизайну, пропедевтика дизайн-освіти, засоби активізації навчально-трудової діяльності, трудове навчання.

АННОТАЦИЯ

Гервас О.Г. ПРОПЕДЕВТИКА ДИЗАЙН-ОБРАЗОВАНИЯ УЧАЩИХСЯ 5-9 КЛАССОВ В ПРОЦЕССЕ ТРУДОВОГО ОБУЧЕНИЯ. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02. – теория и методика трудового обучения.

Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова, Киев, 2006.

Диссертационное исследование посвящено проблеме обоснования содержания и разработке методики пропедевтической подготовки по основам дизайна учащихся 5-9 классов общеобразовательных школ в процессе трудового обучения.

Эстетическая деятельность в процессе производства становится особенно актуальной в эпоху научно-технического прогресса там, где на “стыке” традиционных наук появляются новые научные направления, к числу которых относится и дизайн. В последнее время в отечественной и зарубежной специальной литературе все чаще встречаются обоснованные утверждения о серьезной необходимости использования элементов дизайна как средства модернизации системы образования.

Широкое внедрение в школьное обучение элементов дизайна обогатит процесс формирования и гармонического развития личности учащегося, поможет ему в выборе будущей профессии, будет способствовать его эстетическому воспитанию и культурному развитию.

На основе анализа практики обучения дизайну установлено: изучение основ дизайна необходимо осуществлять не только во внеклассной художественной подготовке, а так же в процессе трудового обучения; уровень развития системы обучения общеобразовательной школы позволяет внедрять элементы технико-эстетических знаний в различные обучающие программы; разрыв, который существует между начальной и старшей, профессиональной звеньями системы “Дизайн-образования”, можно ликвидировать путём введения для учащихся основной школы пропедевтического курса вариативной программы по трудовому обучению “Основы дизайна”.

Определение потребности современного общества в профессии дизайнера,

которая является одной из молодых, но в тот же время завоевала большую популярность, приведение содержания образования в соответствие с требованиями современной науки, техники, культуры, обеспечение непрерывности технико-эстетической и художественно-конструкторской деятельности школьников, даёт нам возможность утверждать, что для учащихся 5-9 классов общеобразовательных школ необходимо ввести пропедевтический курс “Основы дизайна” в виде вариативной программы по трудовому обучению.

В исследовании “пропедевтика дизайн-образования” рассматривается как учебный курс вариативной части программы трудового обучения “Основы дизайна”, в процессе изучения которого у учащихся формируются знания, умения и навыки в области дизайна, что является основой для дальнейшего совершенствования изучения предмета в старшей и профессиональной школах.

Путем анализа отечественного и зарубежного опыта дизайн-образования, изучения различных подходов к структурированию содержания программ, за основу вариативной части учебной программы трудового обучения “Основы дизайна” было взято одно из известных направлений формирования содержания пропедевтических курсов обучения дизайну – системное направление. Его сущность заключается в том, что в процессе проектирования предметов необходимо теоретически осмысливать объективное единство явлений, предметов, представлений, внутренних и внешних связей между собой.

На основе теоретических идей формирования структуры пропедевтических курсов и основных принципов построения учебной программы была разработана программа “Основы дизайна” для 5-9 классов общеобразовательной школы. В ходе эксперимента программа прошла проверку на доступность усвоения учащимися.

В диссертации доказано, что теоретическая и практическая подготовка учащихся основной школы в области дизайна будет эффективной, если использовать такие средства активизации учебной деятельности, как: методически обоснованные практические, проектные и проектно-графические задания; наглядные пособия; технические средства обучения; контроль качества выполненных работ, а также формы: индивидуальную, парную, групповую, коллективную. Доказано, что проектно-технологическая деятельность исследования, осуществлённая с помощью метода проекта, существенно активизирует познавательную, практическую и творческую деятельность учащихся.

Результаты педагогического эксперимента подтвердили эффективность разработанного содержания курса “Основы дизайна” и методики его изучения. Благодаря внедрению выбранных методов обучения, качество знаний учащихся экспериментальных классов оказалось выше на 8,9%, чем контрольных, хотя на начало эксперимента была заложена их идентичность по успеваемости. Значительно улучшилось качество практических, художественно-конструкторских работ, выполненных учащимися в объёме или технике графики. В процессе

проектирования учащиеся делали меньше смысловых погрешностей, что свидетельствует о возрастании самоконтроля. Кроме того, доказано, что благодаря внедрению принятой методики, на 15,8% повысилась заинтересованность учащихся в изучении пропедевтического курса.

Ключевые слова: основы дизайна, пропедевтика дизайн-образования, средства активизации учебно-трудовой деятельности, трудовое обучение.

SUMMARY

Gervas O. G. PROPAEDEUTICS OF DESIGN FORMATION FOR PUPILS OF 5-9 CLASSES IN THE PROCESS OF LABOUR TRAINING. – Manuscript.

The theses on competition of a scientific degree of Candidate of pedagogical sciences in the speciality 13.00.02 – Theory and Methodology of Labour Training. M. Dragomanov National Pedagogical University, Kyiv, 2006.

Dissertational research is devoted to scientific ground maintenance and development of 5-9 classes pupils' propaedeutics preparation which is based on the design of comprehensive schools during labour training.

Propaedeutics of design education is examined as educational course of variational part of labour training program "Basis of design". Native and foreign experience of design education and main directions of propaedeutics formation are described in the design course in the research work.

The formation of theoretical knowledge and practical skills in the sphere of design must be carried out on the condition of wide use of facilities of educational labour activity activation, namely: methodologically grounded taking into account the age features of students, practical, projectile and graphical tasks; usage of visual aids; means of training and quality assurance of practical work performance, complex application of different forms and methods of training.

All positions are theoretically proved and experimentally checked up, and their results have confirmed sufficiency and efficiency of the offered technique in labour training of a propaedeutic rate „Bases of design ”.

Keywords: bases of design, propaedeutics of design formation, means of training labour activity activation, labour training.

Поверніть книгу не пізніше зазначеного терміну

ТОВ «Трансфер».

